

Əvvəli ötən sayımızda...

Kapustinin verdiyi vaxtda az qaldığından komandirin gözələn cəzanın ağırlığından qorxaraq onu oğurluq yolu ilə əldə etməyi qərara alıblar. Bu qərar da facie ilə nəticələnmiş, onun üstünə qan çilənmişdi. Əsgərlərdən biri həyatını itirmiş, digəri isə ağır yaralanmışdı. Yaralının sağalacağına da ümid az idi. Andrey ilə Sergeyin monqol gözətçilər tərəfindən gülləyə tutulduğunu eşidən andan içimizə bu millətə qarşı qəzəb və kinlə yüklənmiş hisslər dolmuşdu. Hadisəyə görə hamımız monqollara nifrət edirdik. Əgər həmin günlərdə hərbi hissənin həndəverində monqollara rast gəlsəydik, vay hallarına, yaqın ki, qan tökülecəkdə.

Bizə kədər hissi yükləyən qanlı hadisədən iki-üç gün sonra hərbi hissəyə Monqolustanın paytaxtı Ulan Bator şəhərindən ansambl gəldiyini dedilər. Bu xəbər hamımızı sevindirdi. Çünki belə hadisələr hərbi hissədə hələm-hələm olmurdu. Komandirin əmri ilə şəxsi heyət qısa müddət ərzində kluba yığıldı. Konsert iki saata yaxın çəxdə. Ölkənin paytaxtından gəlmiş monqol müğənnilər birbirinə bənzəməyən rəngarəng mahnılar oxudular. Rəqqaslar maraqlı rəqsləri, akrobatik hərəkətləri ilə hamımızı heyretləndirməyi bacardılar. Musiqi nömrələrini dinləyib rəqslərə tamaşa etdikcə sanki monqollara qəzəb və hirsimizin üstünə yavaş-yavaş soyuq su səpilir. Müğənnilərin oxuduqları mahnıların sözlərini başa düşməsək də musiqinin ritmi, avazı bizi valeh edirdi. Monqol musiqisi gözəl və ürayəyatımlı idi.

Aradan illər keçsə də, bu gün də həmin musiqilər üçün burnumun ucu göynəyir. Musiqi, ifaçıların oxu tərz, məlahətli səsləri, rəqqasların etdikləri döyüşçülərə xas olan cəld və çevik hərəkətləri biz əsgərləri sehrleyib ovqatımıza ovqat qatırdı. Vaxt keçdikcə musiqi zərər-zərrə canımıza hopur, qanıma axırdı. Bir ay ərzində üç-dörd dəfə hərbi hissənin qonağı olan müxtəlif monqol ansambları şəxsi heyət qarşısında maraqlı konsert proqramları ilə çıxış etdilər. Bizə zövq verən gözəl musiqiləri dinlədikcə əvvəlki günlər əsgər yoldaşlarımızla güllə atan monqollara ürayi-

mizdə bəslədiyimiz kin-küdurət yavaş-yavaş odunu qurtarmış ocaq kimi öləyib sönürdü.

Bir sözlə, davamlı konsertlər, rəngarəng musiqi nömrələri qısa vaxt ərzində ürayimizdən nifrəti silib təmizlədi. Qəlbimiz bu ağır mənəvi yükəndən azad oldu. Günlər bir-bir sıralanıb keçmişə döndükcə, musiqi ürayimizdəki kin-küdurətin yerində gözəl hisslərin toxumlarını əkdirdi. Beləcə, yavaş-yavaş qəlbimizdə xoş duyğular formalaşdı. Bir müddətdən sonra bizi cına-yət törətməyə sürükləyən zərər-

dan, erməni qətliaamlarından zara gəlmiş azərbaycanlıların əlinə keçən kamançaçalan erməni Baxşı bu musiqi alətində muğamlarımızı ifa etməklə canını qurtarır. Kamançada çaldığı musiqi parçaları. Qəhrəman yüzbaşının ürayini yumşaltdığından, Baxşını öldürmək fikrindən vaz keçir, onu azad edir. Baxşı erməni xislətinə sadıq qalaraq azərbaycanlıların əlinə keçən kimi özünü yazıqlığa vurur, boynunu büküb onların qarşılarında məzlum görkəmə düşür. Dil töküüb yüzbaşıya yalva-

yüzbaşının ürayini yumşaltmaq üçün qəsdən başqa mahnıları deyil, insan mənəviyyatına təsir göstərmək gücündə olan muğamlarımıza ifa edir. Onun fəndgirliyi, bicliyi müsbət nəticə verir. Axır ki erməni məqsədinə çatır. Kamançada çaldığı muğamlar yüzbaşı Qəhrəmana təsirsiz ötürmüşür, onun ürayini yumşaldıb rəhmə gətirir və qan tökmək fikrindən daşındırır. Yüzbaşı erməninin ifa etdiyi muğamları dinlədikcə hirs soyuyur, bayaqki odluluq, qan qoxuyan düşüncələrinin üstünə sanki yağış çisələnir. Kövrək nota köklənmiş həzin musiqi, muğam parçaları eşidən hər kəsi sehrleyir. Yazıçı həmin səhnəni belə təsvir edir: "...Baxşı çaldıqca yüzbaşı yavaş-yavaş, guya, özündən bixəbər, qəmənə soxur belindəki qınına və huş-guş ilə qulaq asmaqdadır". Kamançada ifa etdiyi musiqiləri dinləyən yüzbaşının ürayinə rəhm dolan kimi erməniyi öldürmək fikrindən vaz keçir. Üzünü ona tutub əsəbi halda: "Cəhənnəm ol, get evinə", - deyir. Baxşı fürsəti əldən vermədən tez kamançasını da götürərək aradan çıxır. Beləcə musiqi, muğam parçaları erməniyi öldürən xilas edir. Təbiidir ki, bütün bunlar musiqidə olan ecazkar gücün göstəricisidir.

Cəlil Məmmədquluzadənin həyat yoldaşı Həmidə xanımın xatirələrini oxuduqca öyrənirik ki, yazıcının özünü də musiqiyə böyük marağı olub. Bir müddət ustad sənətkarlardan kamança çalmağı öyrənib. Könlünü onu sehrleyən musiqiyə bağlayıb. Ölümündən bir müddət əvvəl sonuncu dəfə kamançasını bağrına basaraq çalıb. Yazıcının musiqiyə olan sevgisi ömrünün son anına, son dəqiqəsinə qədər onu tərk etməyib. C.Məmmədquluzadə ölümün yaxınlaşdığını hiss edərək axırıncı dəfə kamançasını dizinin üstünə qoyub, simlərə sığal-tumar çəkib, musiqiyə laylay çalıb. Yəqin ki, yazıçı bu zaman özünü sevdiyi ən gözəl bir bəstəyə könlü verib. Kim nə bilir bəlkə də böyük ustad musiqinin gücü, qüdrəti ilə ölümü özündən qovmağa çalışıb. Amma nə yazıq ki, buna nail olmayıb.

Ardı var...

Vahid MƏHƏRRƏMOV.az

Musiqi - dünyagörüş və həyat fəlsəfəsi

li, qan qoxulu düşüncələr unudulub yaddaşımızdan silindi. Musiqi gözəgörünməz gücü və qüdrəti ilə monqollarla hərbcilər arasında sülh yaratdı, tökülə biləcəkdir qanın, baş verə biləcək faciənin qarşısını aldı. Az vaxt ərzində musiqi qəlbimizdə sülh göyərçinləri kimi qanad çaldı. Və çox keçmədi ki, bu göyərçinlər ürayimizdəki sülh ağacında barışıq yuvası qurdular.

Erməni xilas edən musiqi

İstər dünya, istərsə də milli ədəbiyyatımızdakı bədii əsərlərin əksəriyyətində musiqidən bəhs edilir. Yazıçı və şairlər musiqinin gücündən, qüdrətindən oxucularına geniş söz açırlar. Ondan obrazların xarakterini, daxili aləmini açıb göstərmək üçün dəyərli bir vasitə kimi istifadə edirlər.

Musiqinin insan mənəviyyatına təsirindən söz düşəndə böyük yazıçı və dramaturq Cəlil Məmmədquluzadənin "Kamança" pyesini xatırlamamaq mümkün deyil. Pyesi oxuyanlar yaxşı bilirler ki, erməni hücumların-

rır, onun ürayini bir az da yumşaltmaq üçün guya vəsiyyət edir ki, onu öldürəndən sonra kamançasını oğlu Muğuşa versinlər. Qəhrəman yüzbaşı onu öldürməzdən əvvəl kamançasını özünə qaytararaq: "Yazıqsan, barı bir dəfə də çal", - deyir. Xilas olması üçün əlverişli şərait yarandığını görə erməni bu fürsətdən istifadə edərək ayağa qalxıb kamançasını kökləyib çalıb. Əvvəlcə "Rast" muğamını ifa edir, sonra "Şikəstəyi-fars"a keçir, ondan da "Səgah zəbul"a. Onu öldürmək fikrində olan azərbaycanlılara sanki musiqi vasitəsilə təsir göstərərək onları fikirlərindən daşındırmaq istəyir. İşinin peşəkari olduğuna görə bilir ki, gözəl musiqiləri insanın ürayindən pis fikirləri silib-təmizləyir, saflaşdırır. Sonda hiyləgər, ikiüzlü erməni məqsədinə çataraq ölümündən xilas olur. Kamançasında ifa etdiyi muğamlarımız, gözəl musiqi ona sanki ikinci həyat bəxş edir.

Erməni Baxşı bəlkə də ele